

יבמות מט-ג

משה שווערד

1. תוספות יבמות דף טזב

קסבר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר - וכן בפ' החולץ (לקמן מה. ושם) סוגיא דהש"ס אזלא דר' יוחנן אית ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר מ"מ נראה אמת דלרבי יוחנן הולד כשר דבכל דוכתי קי"ל דרבי יוחנן אית ליה כסתם משנה וסתם משנה דהאומר (קידושין סו:) סברה דהולד כשר אע"ג דמתני' דפרק אלמנה (לקמן סט:) סברה דהולד ממזר מעובד כוכבים ועבד מ"מ נראה לסמוך טפי אסתמא דמתני' דהאומר [משום דמיתני' גבי הילכתא פסיקתא דקדושין] וכיוצא בה קרי הלכתא פסיקתא בהגוזל קמא (ב"ק קב.) וכל הנהן דסברי הולד ממזר אתו כר"ע כדאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עה:) וסברי לה כר"ע דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר והתם נמי משמע דרבי יוחנן משום ר' ישמעאל סבר הולד כשר וא"ת והיכי פשיטא ליה התם דלר"ע הוי ממזר מעובד כוכבים ועבד דלמא גמר מאשת אב או מאנוסת דלא תפסי בה לדידיה [אבל לאחריני תפסי] לאפוקי הני דלא תפסי לה לדידיה ולא לאחריני דהכי איכא מ"ד בפ' החולץ (לקמן מה:) וי"ל דתנן בהדיא בפ' אלמנה (לקמן סט:) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וע"כ ר"ע היא וא"ת בשלמא מעבד הוי ממזר דבעבד איכא לאו אלא מעובד כוכבים אמאי הוי ממזר ב"ד של שם גזרו ומדאורייתא ביאת היתר היא [1] וי"ל אע"ג דביאת היתר היא מדאורייתא בצנעא מ"מ כיון דלא תפסי בה קידושין הוי ממזר כמו בעבד דאפילו ר"ש התימיני היה מודה אי לאו משום דלא תפסי בה קידושין לא לדידיה ולא לאחריני והואיל דמעבד הוי ממזר לר"ע דאע"ג דלא תפסי בה קידושין לא לדידיה ולא לאחריני ה"ה מעובד כוכבים [2] א"נ מעובד כוכבים לא הוי ממזר אלא מדרבנן ובכל מקום מזכיר עובד כוכבים אגב עבד כמו שמזכיר חלוצה אגב גרושה בכל דוכתי ובאלו הן הלוקין (מכות יג.) והראשון עיקר:

2. ספר קובץ ביאורים - מסכת גיטין אות מז

עוד י"ל לכאורה, לפי המבואר בפ' החולץ דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, ואף דממזרות בתפיסת קידושין תליא, מ"מ כיון דלא תפסי בהו קידושין לא לדידה ולא לאחריני הולד כשר. **וביאור הדבר כתב שם הרשב"א, דאין הולד ממזר אלא היכא דהאיסור מונע הקידושין מלחול, אבל היכא דלאו בר קידושין הוא מטעם אחר, אין הולד ממזר. והכי קי"ל.** וא"כ אי לאו קרא דאיסור א"א מונע תפיסת קידושין, היה ראוי להיות הולד כשר מא"א, אף דאין קידושין תופסין בה מטעמא דפנ"י. אמנם באמת דברי הרשב"א תמוהין מאד דהא קי"ל דהולד כשר אפילו מא"א, והתם הא איכא איסור המונע קידושין. ומצאתי שכבר עמד בזה בספר בית מאיר סי' מ"ד. **וע"כ צ"ל לדעת הרשב"א, דכיון דאין הקידושין תופסין גם בלאו האיסור, א"כ נמצא דהאיסור לא מעלה ולא מוריד לענין תפיסת קידושין.** ואי נימא דבא"א אין קידושין תופסין אף היכא דליכא איסורא, א"כ צ"ל הולד כשר אפילו היכא דאיכא איסורא, ומדחזינן דהולד ממזר מא"א, ע"כ צ"ל דהא דאין קידושין תופסין בא"א אינו אלא מטעמא דאיסורא לחוד, ושלא כדברי הפנ"י. ולפי"ז הדרא קושיא לדוכתה, דנדה שנתקדשה יהיו קידושין תופסין בה כ"ז שהיא נדה, כיון דליכא איסורא דא"א:

3. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יא

... הנה עצם הדין הוא דבר ברור ופשוט שאיסורי עריות הם במעשה הביאה ואינו משום הזרע שיוולדו מזה, ולכן אין שום חלוק בהאיסורים בין ראויה להוליד ובין אינה ראויה להוליד כעקרה ואילנות, וכן אף שלא כדרכה שאף בכל אשה לא שייך שיוולדו מזה נמי הוא באותן האיסורים עצמם ובהעונשין שנאמר בהן. ואף באיסור אשת איש שנאמר בקרא לא תתן שכבתך לזרע שהוא מקום לרשעים לטעות שהאיסור הוא רק משום שתלד מזה כדהביא האבן עזרא בפירושו שכתב ואשר גברה תאות יצרם על דעת לבם תעו בפירוש לזרע עיי"ש, הוא טעות גמור שטועין רשעים בכוננו להתיר איסור א"א החמור מאד כשאינה ראויה לזרע, כי הדין הוא שלא שייך כלל האיסור לענין הולדה מזה אלא שהוא איסור על הביאה בכל אופן שהוא אף בעקרה ואילנות/ואיילנות/ ואף בשלא כדרכה, ולזרע שנאמר בקרא הוא לזרעא למעט משמש באבר מת למ"ד משמש מת בעריות פטור ולמ"ד חייב הוא למעט משמש מתה כמפורש ביבמות דף נ"ה עיי"ש. ומה שנעשה הולד ממזר הוא מקרא אחריתא משום שהיא ערוה דחיי"כ וחייבי מיתת ב"ד כדאיתא בדף מ"ט אבל אם לא היתה בחיוב כרת ומיתת ב"ד לא היה הולד ממזר, וא"כ לא שייך כלל לומר שבשביל הזרע שתלד הוא האיסור. ואדרבה האבן עזרא שדרכו לפרש הקראי גם לפי פשוטם לבד דרשת חז"ל בגמ', מפרש שאמר הכתוב לזרע שטעמו אפילו לזרע הנה היא אסורה עיי"ש. ...

ומכיון שהאיסור הוא על מעשה הביאה לא שייך האיסור על זריקת זרע לגוף האשה שלא בביאה לא בעריות דקורבה ולא בערוה דא"א, וממילא ליכא ממזרות שהוא רק מצד מעשה הביאה שרק בזה נאמר בקרא באיסור אשת אב. וכן פשוט שלא נאסרה לבעלה כיון שלא היה מעשה ביאה אף אם לא היה נזכר זה. ...

ונשאר מה שיש לאסור מצד גזירה שמא ישא אחרתו מאביו שכ' בהגהת סמ"ק משום שנחשב בנו של בעל הזרע. אבל הא זה שייך רק בזרע של ישראל ולא בזרע של נכרי שאין מתייחס אחריו אלא אחר האם הישראלית וכיון שהרוב הוא של נכרים דהערים שבכאן וכל המדינה הם רוב נכרים, ולכך זה אלו המוציאין זרע שלהם לדבר זה ודאי הם רוב נכרים שהרי הוא דבר האסור שנמצא שחלק גדול מישראל לא נכנסו כלל בחשבון העושים זה...

ונשאר רק מה שיש לחוש לשמא ימות בעלה ותצטרך חליצה ויתחשבו שהולד הוא מבעלה ויפטרנה לינשא לשוק בלא חליצה שאמר רבא גם חשש זה במה שהצריכו הבתנה ג' חדשים ביבמות דף מ"ב. אבל נראה ברור שלא נאסר מחשש זה אלא להנשא בתוך ג"ח ממייתת וגירושי בעלה ששום אדם אינו יודע, אבל לא מצינו שאסרו לגדל יתום מחשש זה שמא יאמרו שהוא בנם וכן מותר לישא אשה עם בנים ובנות קטנים ואשה מותרת להנשא למי שיש לו בנים קטנים ומגדלים אותם כאב ואם

ולא חששו לשמא יאמרו שהוא בנם ויבא לישא בת של אביו ממש שהיא אחותו. ואין לומר דהוא משום דקלא אית להו, דהא ר' יצחק א"ר יוחנן משום ראב"י בסוטה דף מ"ג לית ליה טעמא דקלא ומ"מ אינו אוסר לגדל חורגתא משום שלא ידעו מאביה ותנשא לאחיה מאביה. והטעם דכיון דידוע להמגדלים לא יניחום שידועים כשיצטרכו להנשא, ולשמא ימותו פתאם ולא יודיעום אין חוששין, לכן גם לענין חליצה כאן כיון שידוע להם שאינו בנו של בעלה אלא שלה תדע שצריכה חליצה ולא תנשא לשוק בלא אם ח"ו ימות...

והנה ברור שכיון שאינו מתייחס אחר האב שהולד הולך אחר האם בזרע של נכרי ואין לו אב כלל ליתא בזה החסרון דאין השכינה שורה אלא על הודאים דילפינן מקרא דולזרעך אחרוך, שהרי אין בזה שום ספק דהוא ודאי שאין לו אב והקרא קאי רק כשמתייחס אחר האב ואינו ידוע של מי הוא כהא דניסת בתוך ג' חדשים למיתת ולגירושי בעלה הראשון שהם בני ערבוביא לרש"י, דכיון דאינו הולך כלל אחר האב הרי ליכא ערבוביא...

והנה יראה כתר"ה שכל דברי צודקים ונכונים ומיושבים ע"פ התורה וכלפי שמיא וטהרת וקדושת ישראל וכל הרעש שהרעיש כתר"ה נסתלק. אך עכ"ז אני אומר לו יישר כח על מכתבו כיון שהיתה כוונתו לשם שמים. ידידו, משה פיינשטיין

4. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן לב

ה. זריקת זרע נכרי למעי אשה, וזריקת זרע הבעל למעיה.

הנה ממה שכתבתי בתשובותי בח"א אה"ע סימן ע"א ובח"ב אה"ע סימן י"ח וכן מה שכתבתי בח"ב סימן י"א כולם אמת וברור לדינא לא שייך להתחרט מהם וליכא שום חששות בזריקת זרע של נכרים, אבל למעשה לא הוריתי לעשות כן מטעם שלענין קיום מצות פו"ר לבעלה אין זה כלום, והאשה הא אינה מחוייבת, ושייך שיצא מזה קנאה גדולה לבעלה ולכן אין זה עצה טובה, ולאלי שחלקו עלי השבתי תשובות ברורות ולא נדפסו רק התשובה שהשבתי להגר"מ בעל שו"ת חלקת יעקב זצ"ל הדפיס בספרו מחמת שהיו בידו (וכעת נדפס גם בסוף ח"י למס' כתובות) ויותר לא רציתי לכתוב בזה אף לפלפולא בעלמא, אבל ודאי אין ליעזר לעשות כן מטעם שכתבתי, ואם אחד עשה כן הולד כשר אף לכהונה. אבל לזרוק זרע הבעל לגוף אשתו כשאומרים הרופאים שמה שלא מתעברת הוא מצד שבביאתו לא בא הזרע להרחם מצד איזה חולשה ממנו או מצד שיום שהאשה ראויה להריון הוא משונה שרק ביום העשירי וי"א לראיית דמי נדונה ראויה אשה זו להריון ודאי יכולים לזרוק

בבטנה ע"י רופאים זרע בעלה, ואם הצורך הוא משום שע"י ביאה לא בא הזרע לרחמה הרי היא טהורה ויוציא הזרע ע"י תשמיש וכשירגיש שיצא הזרע יוציא האבר מגופה לתוך כלי זכוכית שיכין או שימשמש בכיס סתום שילביש על אברו אם הכיס לא יקלקל הזרע, ואם הצורך הוא משום שזמן שראויה להריון הוא קודם שיכולה לטבול שאסור לבעלה יצטרך להוציא ע"י הרהור כדכתבתי בח"ב סימן י"ח. ומש"כ כתר"ה עיקר החשש הוא שמא ישא אה את אחותו הא לא שייך בשל נכרים כדכתבתי בתשובותי.

5. תורה תמימה ויקרא פרשת מצורע פרק טו

ותהי נדתה עליו - תניא, מניין לנדה שתפסי בה קדושין, ת"ל ותהי נדתה עליו, אפילו בשעת נדתה תהא בה הווייה (צג)

צג) ... והרבנות בזה, אע"פ דנדה מחייבי כריתות היא ואין קדושין תופסין בחייבי כריתות, כפי שיתבאר ס"פ אחרי, בכ"ז יצאת נדה מכלל זה. וי"ל בטעם הדבר משום דאין איסורה איסור עולם כשאר חייבי כריתות כגון עריות וכדומה, ולכן האיסור כרת שבה קיל משאר חייבי כריתות.

ועיין בשו"ת פני יהושע סי' ג' שחקר אם הא דקדושין תופסין בנדה הוא דוקא אם קידשה בכסף ובשטר או גם אם קדשה בביאה. ולדעתי הדבר פשוט דכל עיקר החידוש כאן כשקדשה בביאה, והרבנות אע"פ שקדשה בביאה אסורה, בכ"ז אינו דומה לשאר חייבי כריתות כמש"כ, משא"כ אם קדשה בכסף או בשטר, הוה הקדושין עצמן בהיתר, ורק משום ענין קדושין שאינו מסורין לביאה נגעו בה, וקיי"ל דהוה קדושין, ואין זה שייכות כלל לשאר חייבי כריתות שצריך להשמיענו דנדה יוצאת מכלל זה, ולבד זה פשטות ענין הכתוב ואם שכב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו, זה בעצמו מורה שהקדושין, ההווייה, היתה בביאה, ולדעתי זה פשוט וברור.

אמנם בכלל נראה דדרשה זו אינה עקרית אלא אסמכתא, יען שהפסוק לא איירי כלל בעניני קדושין, אלא עיקר הדבר נראה להו לחז"ל עפ"י הסברא משום דכלל היא מותרת לו אלא איסור זמני רובץ עליה, ואין בכח איסור כזה להפקיע קדושין, וסמכוהו אקרא כדרכם בקודש.

6. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב אפי' בשעת נדתה תפסי בה קידושין. ולכן אין הולד ממזר. ועי' לקמן (ט) דראב"י אמר "אלה" למעוטי נדה, ופרש"י (שם) דאם כהן בא על אשתו נדה אין הולד חלל. ודייק הבית שמואל (סי' ד ס"ק טו), דא"כ האשה עצמה לא נעשה זונה, וגם אין כחה פגומה לכהונה, והא דאמרינן דהולד מגדה הוא פגום היינו שראוי להרחיק לכתחלה מהם שלא לישא אותה, אבל מ"מ כשרה לכהונה, וע"ע מה שכתבנו שם (ד"ה אלה למעוטי).

7. עיין בהוספה למראה מקומות- יבמות כג בענין בני גידה

- שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן יז אות יט: אם יש מעלה למנוע מלישא בן או בת שנולדו מן הנדה והם יראי שמים ובעלי מידות טובות
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן יד: אם יש למנוע מלישא אשה שחוששין שהיא בת הנדה והיא צנועה ובעלת מדות טובות.

8. הר צבי

דף מט ע"ב; רש"י ד"ה דהא תפסי בה קדושין: דאף לאחר שזינתה לא פקעו ממנה קידושיה הראשונים.

בהא דפסקינן דמומר יכול לגרש את אשתו שלקחה בעודו יהודי, כתב חכם אחד דהוא צריך עיון כיון שהוא מומר. ולענ"ד היה נראה לומר דמדברי רש"י מבואר דאי סלקט דעתך דאין קידושין תופסין בסוטה, גם קידושיה הראשונים שכבר חלו ונתפסו קודם שנעשית סוטה היו נפקעים ובטלי ממילא, וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א לעיל (דף יא ע"ב) להדיא, דמוכחינן דקידושין תופסים בסוטה לאחר שגירשה, שכשם שאין הראשונים נפקעים ממנה כך תופסים בה. וכן כתב כאן ה"נמוקיי"וסף, ואחרי שיש לנו הרבה ראשונים דסבירא להו סברא זו מעתה סרה מהר תמיהתו מה דיכול לגרש ולהתיר גם קידושין שקידש ביהדותו, דלפי הצד החשוב כעכ"רם ואין בו דין תפיסת קידושין, מעכשיו גם קידושיו הראשונים נפקעים ממילא מן התורה, ולא נשאר אלא קידושי דרבנן, דהחמירו דקידושיו תופסים כדסבירא ליה למהרש"ם ולכן מהני גיטו.

את כל זה אמרתי להציע בע"ה והבוחר יבחר.

עיין מה שכתב בזה בספר "כלי-חמדה" פרשת כיתצא עמוד רמה. יעוין שם היטב.

9. ערוך לגר מסכת יבמות דף מט עמוד ב

בגמרא אמר רבא מידן דיני' וקטלי'. מה שדנו בדין מיתה והראה עצמו כאלו הורגו בדין כמש"כ רש"י היינו שדנו בדין נביא שנתנבא מה שלא נאמר לו דמיתתו בידי אדם כמבואר בסנהדרין (פט א) אכן לכאורה דברי רש"י בזה תמוהין במה שפי' מוטב שאברח דכיון שיכול לברוח אפי' לא ישו' מזיד מכ"מ צריך לברוח משום ונשמרתם מאוד לנפשותיכם ובשלמא בגמרא אפשר לפרש דישע' לא ידע כלל שמנשה יהרגו רק רצה ליתן טעם למה בורח ולא יאמר הטעם בסתירת הפסוקים ע"ז מפרש משום דידוע דמכ"מ לא יקבל ושו' מזיד אבל אדברי רש"י ק', ואולי י"ל דכוונת רש"י לפרש כיון דעכ"פ הי' יכול לברוח א"כ יתן טעם ואפילו לא יקבל מכ"מ הרי יכול לברוח אח"כ וע"ז קאמר דאם יתן טעם ואעפ"כ ירצה להמיתו הרי שווי' מזיד בכוונת הריגתו לכן ברח מיד בלא נתינת טעם שיהי' סבור שחייב מיתה מן הדין ולא יהי' עבירה בכוונת הריגתו ואף שישראל אין נענש על המחשבה מנשה מומר לע"ז הוי שדינו כעכו"ם, ועוד י"ל שידע ישע' בנבואה שנגזר עליו מיתה ואפילו יברח מכ"מ ימות ולכן רצה ליתן טעם למה בורח כיון דמכ"מ אינו מציל עצמו ושלא לברוח ולשתוק לא רצה שאז יסברו ישראל שאין בידו להשיב ולכן ברח שידעו דלהציל נפשו בורח:

10. ספר בניהו בן יהוידע על יבמות דף מט/ב

אמר שם איבלע בארזא. נראה לי בס"ד נזדמן לו הארז כי הצדיק נמשל לארז, דכתיב [תהלים צ"ב י"ד] כארז בלבנון ישגה, מה ארז גזעו מחליף אף צדיק כן [תענית כ"ה ע"ב]. ונראה לי מלוי ארז כזה אל"ף רי"ש זי"ן, עולה כמנין פה ישעיה, לרמז פיו גרם לו דבר זה של בליעת הארז ויפטר שם, ולכן נרמז הרמז במלוי הארז, דהמילוי הוא בלוע בתוך אותיות הפשוט. ונראה כד נח נפשיה נסתלק כח השם מן הארז, ונגלה ישעיה הנביא ע"ה לעיני הכל, וקברוהו בכבוד:

11. ספר בניהו בן יהוידע על יבמות דף מט/ב

שם כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, ומשה רבנו ע"ה באספקלריא המאירה. הנה לפי דברי רבינו האר"י ז"ל אספקלריא המאירה הוא בחינת שם הוי"ה, שהוא סוד התפארת הנקרא בשם שמש, ושאינה מאירה הוא בחינת שם אדנ"י שהוא סוד המלכות הנקראת בשם לבנה...

12. רמב"ם פירוש המשניות - שמנה פרקים להרמב"ם - פרק ז

הרבה ימצא במדרשות ובאגדות, ויש מהן בגמרא, שיש מן הנביאים מי שיראה השם יתברך מאחרי המחיצות רבות, ומהם מי שיראהו מאחרי מחיצות מועטות. לפי קרבתם אל השם יתברך ולפי מעלתם בנבואה, עד שאמרו (יבמות מ"ט)

שמשה רבינו עליו השלום ראה השם יתברך מאחרי מחיצה אחת בהירה, כלומר מזהירה, הוא אמרם, "הסתכל באספקלריא המאירה" ו"אספקלריא" שם המראה הנעשה מגוף המזהיר כשהם זוכיות, כמו שהתבאר בסוף "כלים". והכונה בזה הענין מה שאומר לך, והוא שאנחנו בארנו בפרק שני, שהמעלות מהן מעלות שכליות ומהן מעלות המדות, וכן הפחיתות מהן פחיתות שכליות בסכלות ומעוט ההבנה ודוחק התבונה ומהן פחיתות המדות כרוב התאוה, הגאווה, הרוגז, הכעס, העזות, ואהבת הממון והדומה להם, והן רבות מאד, וכבר זכרנו הסדר בידיעתם בפרק הרביעי, ואלו הפחיתות כולן הן מחיצות המבדילות בין האדם ובין השם יתברך...

13. משיחות הרב נבנצל

נבואתו של בלעם הרשע

חז"ל אמרו: "ולא קם נביא עוד בישראל כמושה (דברים לז, י), בישראל לא קם, אבל באומות העולם קם" (במדב"ר יד, כ). ומי הוא אותו נביא? - בלעם הרשע. מזה הפשט בזה? וכי בלעם הרשע היה נביא גדול כמושה רבינו ח"ו?!

הסביר מו"ר הרב שך זצ"ל כך: כל נביא ונביא מתנבא לפי האספקלריה שלו, שמידוך שקיפותה תלויה באהבת ה' ביראת ה' ובמידות של אותו נביא (כפי שהסברנו לעיל). והנה, לבלעם, לרוב שפלותו, היתה אספקלריה שחורה לגמרי. אם תתן לו מראה נבואה שמשמעותו היא שצריך לברך את ישראל, אין שום סכוי שייבין את המראה שראה במשמעות זו. ועל כן, אם רוצים לחלץ מפיו ברכה לישראל ולא קללה, מוכרחים לתת לו דבר ברור, כמו למשה רבינו. זו היתה כוונת חז"ל באמרם שבלעם היה נביא במדרגתו של משה רבינו. שניהם קבלו נבואה ברורה. אלא שמשה קבלה דרך ה"אספקלריה" שלו, ובלעם - בעקיפת ה"אספקלריה" שלו.

(יש...) אצל אברהם אבינו, שהיה נביא גדול בלי ספק, מצאנו באמת שלא הבין לאשורה נבואה שנאמרה לו. ה' אומר לו "והעלהו שם לעולה", והוא מבין שהכוונה היא שצריך לשחוט את יצחק, מזה שכלל לא היתה כוונת ה', וגם לא היה כלול בדבריו (עי' רש"י בראשית כב, יב). אבל אצל משה רבינו לא שייך דבר כזה. משה רבינו מבין "עד הסוף" את דבר ה', עד כמה שבשר ודם יכול להבין, וכך גם מעביר את הדברים הלאה, עד כמה שיכולים אנו לקלוט. כי הוא רואה הכל

14. שערים מצויינים בהלכה

✓ **אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ. כבר מדקדקים הא גם ר"ה ויוה"כ הם מעשרה ימים, וא"כ הו"ל למימר עשרה ימים שמן ר"ה ליוה"כ. וכתבו בסה"ק דבר"ה יש מצות נוספות תק"ש, ואמירת מלכות זכרונות ושופרות, וכן ביוה"כ מצות שביבת יום העשור ומצות חמשה עיניים [ומצות וידוי], אבל**

לדרוש ה' בתשובה לבד, הם בימים שבין ר"ה ליוה"כ, כלומר שאין בהם מצות נוספות אלא זה לבד, והעיקר בהם שיתבונן שעומד בדרך רע ויתקן מעשיו.

15. ספר בניהו בן יהוידע על יבמות דף מט/ב

שם אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. קשה בנתים ליכא עשרה אלא שבעה, והוה ליה למימר מיום ראש השנה עד יום הכיפורים, ונראה לי בס"ד נקוט בין ראש השנה ליום הכפורים, לרמזו לפי דרכו על אחת מן ההארות שמאירים בעשרת ימי תשובה, והוא ארבעה אלפי"ן, שהם אל"ף דשם הוי"ה במלוי ס"ג, ושלושה אלפי"ן דשם אהי"ה במלוי אלפי"ן, וארבע פעמים אל"ף עולה מספר ארבע מאות ארבעים וארבע, והוא מספר שיש בין מספר ראש השנה שהוא שמונה מאות ששים ואחת, לבין מספר יום הכפורים שהוא ארבע מאות ושבע עשרה, והפרש שיש ביניהם הוא ארבע מאות ארבעים וארבע, ולזה אמר אלו עשרה ימים שהם תלויים מאירים בהארה הרמוזה בין מספר ראש השנה, לבין מספר יום הכפורים:

16. מהרש"א על יבמות דף מט/ב

משה רבך אמר מי כה' אלקינו בכל קראנו וגו'. משמע ליה ב' בכל היינו בכל זמן קראינו דאל"כ הל"ל לכל קראנו כמו קרוב ה' לכל קוראיו ומטיק הא ביחיד הא בצבור ובפרק מצות חליצה ובפ"ק דר"ה מסיק דבצבור אפי' נחתם גזר דין מתקדע מה שאין כן

ביחיד והא דלא מוקי כולהו ביחיד והא בלא נחתם גזר דין והא בנחתם גזר דין דלא מתקרא משום דהאי קרא בכל קראנו אליו כולה ענינא בלשון רבים איירי אבל האי קרא דרשו ה' וגו' מסיים ביה בלשון יחיד יעזוב רשע דרכו וגו' והכי משמע דרשו כל א' מכם את ה' וגו' ומסיים ויחיד אימת כו' אלו עשרה ימים שבין ר"ה כו' והטעם דבין ר"ה ל"ה עדיין לא נחתם גזר דין עד י"ה שבו החתימה לכל גזר דין וע"כ אפילו יחיד יכול אז לבטל דינו שעדיין לא נחתם ...

17. ספר טורי אבן על מסכת ראש השנה - דף יז/ב

לא קשיא הא ביחיד הא בצבו'. ק"ל הא גבי חזקיה מלך יהודה שאמר ליה הנביא כי מת אתה ולא תחיה דאמרינן בפ"ק דברכות (דף י') דאמר לו הנביא כבר נגזר עליך גזירה ואמר לו בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, ואמרינן איתמר נמי ר"י ור"א דאמרי תרווייהו אפי' חרב חדה כו' ומסקנא הכי הוה שנקרע גזר דינו והוסיפו על חייו ט"ו שנה. ול"ל דהוה בעשרה ימים שבין ר"ה ל"ה דהא חליו היה בניסן ומיד לאחר שנקרע גז"ד שלו בו ביום א"ל הנביא ביום הג' תעלה בית ה' והוא היה ליל מפלת סנחריב שהיה ליל א' של פסח כדאמר באגדה ומייתי לה רש"י בפ"י לנביאים. ואפשר לומר דשאני חזקיה דרב גוברני' שהי' משונה מאוד במעשיו ובתורתו ושקול כמו ציבור, א"נ מלך שאני דדמי ושקול כנגד ציבור כדאמר שלמה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל אלמא שקול מלך כציבור:

CAN ONE ADDYEARS TO HIS LIFESPAN

1. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ד/ב

קרא בכי שנאו רע ואהבו טוב והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' [אלהי] צבאות כולי האי ואולי רב יוסף כי מטי להאי קרא בכי ויש נספה בלא משפט אמר מי איכא דאזיל בלא זמניה אין כי הא דרב ביבי בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות אמר ליה לשלוחיה זיל אייתי לי מרים מגדלא שיער נשייא אזל אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי אמר ליה אנא מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך אמר ליה אי הכי אהדרה אמר ליה הואיל ואייתיתיה ליהוי למנינא אלא היכי יכלת לה הות נקיסא מתארא בידה והות קא שגרא ומחריא תנורא שקלתא ואנחתא אגבה דכרעה קדחא ואיתרע מזלה ואייתיתיה אמר ליה רב ביבי בר אביי אית לכו רשותא למיעבד הכי אמר ליה ולא כתיב ויש נספה בלא משפט אמר ליה והכתיב דור הולך ודור בא אמר דרעינא להו אנא עד דמלו להו לדרא והדר משלימנא ליה לדומה אמר ליה סוף סוף שניה מאי עבדת אמר אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה והווי חלופיה

2. מהרש"א על יבמות דף מט/ב

משה רבך אמר את מספר ימיך וגו' תנאי היא כו' זכה משלימין כו'. יש לדקדק דאמרינן פ"ק דקדושין ופ"ק דסוטה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום שאין ת"ל היום אלא היום מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה משלים שנותיהן של צדיקים מיום ליום כו' ולולי חטא מי מריבה היה בא לא"י והיה חי יותר מק"ך שנה שהם שני דורות שנגזרו לו ובשלמא לחכמים ניחא דאילו לאו חטא מי מריבה היה זוכה להוסיף לו אבל לרבי עקיבא דאין מוסיפין אפי' ע"י זכות מאי איכא למימר דליכא למימר דהיו מוסיפין לו שנים שנגזרו לשום אדם אחר כמ"ש התוס' מההיא דמגדלא נשיא דא"כ מאי אקשי ליה לר"ע מוהוספתי על ימיך ט"ו וגו' דהא איכא למימר נמי הכי אלא ע"כ דלית לן למימר הכי היכא דלא הוזכר כן בפירוש וצ"ל דההוא סוגיא דלא כר"ע וכתבו התוס' זכה מוסיפין לו והא דקאמר במ"ק חיי בני ומוזני לאו בזכותא תליא אלא במזלא פשיטא דזכות גדול מועיל כו' עכ"ל ע"ש מדבריהם נראה הא דאמר לאו בזכותא תליא מלתא היינו שלא להוסיף על גזירת המזל בשביל זכות שאינו גדול כ"כ אבל לפתות מן המזל אם לא זכה הא ודאי דלא תליא במזל דמ"ה לא קשיא להו אלא מהא דמוסיפין לו דאמרי רבנן אבל מהא דלא זכה פוחתין לו דקאמר נמי ר"ע ל"ק להו וכמה קראי מוכיחין דבאין זכות מבטל גזירת המזל כדכתיב ואבדתם מהרה וגו' ואין להקשות הא ביש זכות נמי הא כתיב למען יאריכון ימיך וגו' כי הוא חייך ואורך וגו' ד"ל דהיינו להאריך ימיך עד גזירת המזל ושלא לפחות מן הגזירה וע"כ לרע"ק צריך לפרש הני קראי הכי דהא אליביה אין מוסיפין כלל אפי' ע"י הזכות ודו"ק:

3. ספר בניהו בן יהוידע על עירובין דף כו/א

מלמד שחלה חזקיהו, ובא ישעיהו להושיב ישיבה על פתחו. פירוש רש"י כדי שלא יהא רשות למלאך המות להכנס לשם וקשיא והלא בפרק א' דברכות מפורש להדייה אחר שהגיד לו ענין מיתתו א"ל חזקיהו המלך ע"ה הב לי ברתך, והשיב לו ישעיהו הנביא ע"ה שכבר נגזרה עליך גזירה שתמות ולא יש תקנה, נמצא ישעיהו נתייאש ממנו ולמה הושיב ישיבה כדי שלא יכנס מלאך המות. ונראה לי בס"ד דודאי חזקיהו המלך ע"ה ימות בנשיקה, ורק יתראה לפניו מלאך המות באותה שעה לעשות לו בעיתותא בלבד ולא יוכל ליקח נפשו בידו, ולכן ישעיהו הנביא ע"ה הושיב ישיביה שלא יוכל להכנס שם לעשות לו

בעיתותא. או נראה לי בס"ד לעולם לא נתייאש ממנו, וידע שיש תקוה שיחיה ותתבטל הגזרה, ורק אמר לו כך שכבר נגזרה גזרה כדי שישבר לבו ויתפלל מקירות לבו. אי נמי נראה לי דבתחלה נתייאש ממנו, ולכן א"ל שכבר נגזרה גזרה, אך אחר שסתר חזקיהו את דבריו באומרו כך מקובלני שלא להתייאש מן הרחמים, חזר ישעיהו מדעתו הראשונה והוא גם כן השתדל לעזור לו על ידי קביעות ישיבה ועל ידי תפלה. אי נמי הוא עשה לו דבר הנהוג לכל תלמיד חכם שחלה דלאו כולי עלמא ידעי זה, ואם לא היה מושיב ישיבה הוה מתחזי זלזול כבוד לחזקיהו המלך ע"ה לעיני הרואין, בראותם שלא עשה לו כדרך שעושין לתלמידי חכמים, או עשה כן לפרסם הנס:

4. תוספות רי"ד מסכת חגיגה דף ד עמוד א

הואיל ואייתיה תיהוי למנינא ראיתי לאחד שפירש במקום אותה שאמרתי ואינה נ"ל דאטו אותה תחיל' כיון שהבורא ציוה לו להמיתה היאך אפשר שלא ימיתנה ונ"ל לפרש תהא במנין המתים כלומר אע"פ שבלא זימנה הבאתי אותה כיון שלקחתי נשמתה אי אפשר להחיותה אלא תהא במנין המתים:

5. רבינו חננאל מסכת חגיגה דף ה עמוד א

ויש מי שאומר כענין חלום ראה דברים הללו. ולא עוד אלא רב ביבי בן אבבי היה מתעסק בראיית השדים לפיכך יש לומר כדרך הזה ראה ואין סומכין עליו ופתרון יש נספה בלא וגו' כגון אדם שהרג חבירו

6. ספר מגדים חדשים

ובקור דברי רבינו חננאל ז"ל, נראה שהוא מחשובות הגאונים [הרכזין] (סימן רמה), שנשאל על דבר עובדה זו דרב ביבי בר אבאי, והשיב ח"ל דע כי אמיתת הדברים הללו מסותרין מבני אדם הן, ורב ביבי בר אבאי שאמר את המעשה יחיד הוא, ואם ושלום שמתכוין לשקר, אלא שלמאד היה מעמיק [אולי צ"ל מתעסק] לדבר עם המלאכים ושוקד לראות את השדים, וממה שהעמיק [אולי צ"ל שהתעסק] בדברים הללו נסתכן ודומה שנפגע בו. ושנא דברי חכמה ורמו אמר

7. ספר מגדים חדשים

✓ והבשבת (נב ח) איתא נשים מתות בשעת לידתן, מאי שנא בשעת לידתן אמר רבא נפל תורא חדד לסקינא, פירש"י הואיל ואיתרע מולה מוזמנת פורענותה לבא. והכוונה נמי כיון שהאשה בשעת לידה היא מסוכנת, ממילא נחלש כח מולה ועלולה למות. ובגרוכות (נד ז) שלשה צריכין שימור [פירש"י מן המזיקין], חולה חיה בו וי"א אף אבל. פירש"י חולה שהורע מולו לפיכך השד מתגרה בו, וכן חיה אשה שילדה, וכן אבל ע"ש. מצואר דחולה וכן יולדת שהיא בגדר חולה, צריכין שימור יותר משאר אדם, לפי שהורע מזון. ובפי' הרשב"ץ למס' ברכות שם כתב, לפי שהחולה והחיה הם נסכנה ודבר מועט מוזק להם, והשד מתגרה במי שהורע מולו והוא בצער ע"ש. ומש"כ רש"י שגם אבל הורע מולו עיין מה שכתבנו להלן.

✓ והמתבאר מכל זה, דכל אדם יש לו מלאך המגין ושומר עליו, וזה מה שקראו חז"ל מולו לשיטת רוב המפרשים, ולפעמים ע"י סיבה איתרע מזליה ומוכן לפורענות. ואין זה ענין למול הנזכר במד"ק (כה א) שאמרו במולא תליא מילתא, ובשבת (קנו א) מול יום ומול שעה, דהתם הכוונה אשעת הולדה באיזה מול מהי"צ מזלות נולד. וענין איתרע מזליה, היינו המלאך השומר עליו לבד ינוק, וכשהאדם נמצא בעת צרה כגון שהוא חולה או שניזק באיזה אופן, אז הורע כח מולו, וצריך זכות גדול להצילו. וזה יובן מ"ש בפסחים (קי א) דילמא חליש ומיתרע מזליה, ועיין בפירש"י ורשב"ס שם. וזהו שאמרו כאן כיון שהאשה נכוחת הורע מולה וע"י כך היה השליח יכול להמיתה.

8. תוספות מסכת חגיגה דף ה עמוד א

מוסיפנא לו והוה חלופיה - יש להקשות לרבי עקיבא דאית ליה בשילהי החולץ (יבמות דף ג. ושם) משלו הוסיפו לו לחזקיהו ולית ליה זכה מוסיפין לו הא משמע הכא דמוסיפין לו צ"ע.

9. תוספות מסכת יבמות דף נ עמוד א

משלו הוסיפו לו - וקרי ליה תוספת לפי מה שנגזר לפחות ע"י עון והא דאמר בפ"ק דהגיגה (דף ד: ושם) גבי איתתא מגדלא נשיא כי חזינן צורבא מרבנן דמעבר אמיליה מוסיפין ליה אר"י דניחא אפילו לר"ע דאין זה תוספת כיון שנגזרו לשום אדם.

10. ערוך לגר מסכת יבמות דף נ עמוד א

בד"ה משלו. כיון שנגזרו לשום אדם. בחגיגה ג"כ הקשו קושיא זו ושם הניחו בצ"ע, ובאמת קשה קצת על תירוצם דהכא דאם משני אחרים כיון שגזרו לא מקרי הוספה כש"כ משני עצמו שליכא הוספה כיון שכבר נגזרו לו וא"כ איך מתרץ ר"ע משלו הוסיפו דאיך קרי זה והוספתי על ימך, וצ"ל דכוונתם כיון דר' עקיבא דרש לשון אמלא לשון מילוי ולא לשון תוספת ולכן ס"ל דעל שני עצמו ליכא הוספה ואם מוסיפין משני אחרים אין זה תוספת על שניו ולכן אכתי שייך לשון הפסוק מספר ימך אמלא דוקא ולא אוסיף ימך אבל שם דכתיב והוספתי על ימך משני עצמו עד שבאו לכלל אמלא דזה עדיין ליכא הוספה על השנים שגזרו עליו מתחלה, והמהרש"א הקשה דמאי מקשה מוהוספתי דלמא הוסיף משנים שנגרעו לאחרים, ולענ"ד לק"מ דמשמע שם דבב"ד של מעלה אין משגיחין על זה רק שנעשה ע"י מ"ה וא"כ לא שייך בזה והוספתי שמשמע שהקב"ה גזר כן, ועוד י"ל כיון דקאמר התם בחגיגה והוי חלופי א"כ יהי' שנותיו שנות הדיוט ולא שנות מלך, ומה שהקשה המהרש"א עוד ממשע דמשמע דאם לא חטא במי מריבה הי' נכנס לא"י אף שאמר היום מלאו ימי ושנותי ולר"ע אין מוסיפין והוכיח מזה דהך היום מלאו ימי דלא כר"ע, לענ"ד י"ל דהך אמלא ולא מוסיפין הוא משום דכן נגזר עליו מתחלת ברייתו וגזר דין דיחיד אינו נקרע אבל גז"ד דצבור אמרינן לקמן (קה א) דנקרע לעולם ומשה ששקול כנגד כל ישראל כדאמרינן בתענית (ט א) הי' לו דין צבור דנקרע גז"ד לעולם שפיר הי' אפשר להוסיף לו, ולפ"ז צ"ל דמלך אין לו דין צבור ודלא כהרשב"א בתשובה (סי' קמ"ח) דאל"כ גם מחזקי' לא מקשה מידי וכן נראה ממה שנתן טעם ר"ה (טז א) מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין משום דלא אורח ארעא וכו' ע"ש ואי מלך יש לו דין צבור מהיכי תיתי שצבור יקדמוהו כיון שיש לו מעלת צבור וגם מעלת מלך אלא ע"כ משמע דמלך אין לו דין צבור ודלא כהרשב"א, ובלא"ה צ"ע מה שהקשה הרשב"א ממה דכתיב בחזקי' והוספתי על ימך דממנ"פ לרבנן יש הוספה גם ביחיד ולר"ע הרי באמת מקשה ומתרץ משלו הוסיפו לו:

11. ספר בניהו בן יהוידע על חגיגה דף ה/א

אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה. נראה לי בס"ד תרתי בעי, חדא עווננו בחור וקטן בשנים דדמו רותח, ונח לכעוס ולהקפיד, ועוד דהוא חכם דאורייתא מרתחא ליה, ועם כל זה מעביר במיליה, לכך ראוי הוא למתנה טובה זו. והתוספות הקשו מהא לרבי עקיבא, דסבירא ליה בחזקיהו המלך ע"ה משלו הוסיפו לו, והניחו בקושיא. ונראה לי בס"ד מלך שאני דדינו כרבים, ולא יתערב עם שנותיו שנים של הדיוט יחיד. ועוד נראה לי בס"ד גבי מלך לא אפשר להוסיף לו על שנים הקצובים לו, כי בזה נמצא נכנס בתחום בנו אשר ימלוך אחריו אחר כלות שנים הקצובים אליו, ואין מלכות נוגעת בחברתה, דהא מצינו [שבת ל' ע"א] גבי דוד המלך ע"ה שזמנו הקצוב נשלם בשבת, ורצה שיפטר באחד בשבת, ואמר לו קודשא בריך הוא אי אפשר משום דאין מלכות נוגעת וכו', נמצא אפילו על יום אחד בלבד יש קפידא, לכן סבירא ליה לרבי עקיבא משלו הוסיפו לו, דהיינו משניו הקצובים ולא ניתן לו שנים יותר מן הקצוב לו:

12. ספר בניהו בן יהוידע על יבמות דף נ/א

אמר להם משלו הוסיפו לו. מקשים אמאי לא קאמר הוסיפו לו משל אחרים, וכדאיתא בחגיגה [דף ה' ע"א] בהך עובדא דמרים. ונראה לי בס"ד דהתם אמר ליה בהדיא דאין מוסיפין אלא רק לתלמיד חכם דמעביר במיליה, אך אם אינו מעביר במיליה אפילו שהוא צדיק גמור אין מוסיפין לו, ומצינו בחזקיהו הנביא ע"ה דהלך על קו הדין ואמר לייתי ישעיה לגבאי שכן מצינו לאליהו זכור לטוב גבי אחאב, עד שעשה הקב"ה פשרה שחלה חזקיהו, ואמר לישעיהו לך ובקר את החולה, וכדאיתא בברכות דף יו"ד ע"א, ואי איתא דהוה מעביר במיליה, הוה אזיל אצל ישעיהו הנביא ע"ה, אע"ג דלדעתו אינו מחוייב בכך, ולכן אמר להם משלו הוסיפו לו, דאי הוה אמר להו משל אחרים הוה מצי למדחי בהכי. ועוד נראה לי בס"ד דהאי מילתא דאתמר בחגיגה בעובדא דמרים ליתא הכא גבי חזקיהו הנביא ע"ה, כיון שהיה מלך וצדיק גדול, ליכא למימר שיוסיפו לו חיים מבני אדם פשוטים, וא"ת המצא ימצא בדורו צדיקים גדולי הדור, הנה אנשים גדולים כאלה לא שכיח שיהיו מן הנאספים בלא משפט, כדהוה בעובדא דמרים, וגם לא תהיה מיתתם מעיקרא ע"י מלאך המות כדי שיקרה להם כזאת:

13. תוספות מסכת יבמות דף נ עמוד א

מוסיפין לו - והא דאמר במועד קטן (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזולא תליא מילתא פשיטא דזכות גדול מועיל כדאמר בשבת (דף קנו: ושם) אין מזל לישראל ומיהו לא שכיח שישתנה המזל כדמוכח בתענית (דף כה.). גבי עובדא דר"א בן פדת.

14. ספר מגדים חדשים

אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה. דדרשות חת"ס ח"ב (דף שנט ע"ב), כתב לפרש הפסוק (משלי ט') כי צי ירבו ימך ויוסיפו לך שנות חיים, עפ"מ"ש דהוסיפו לצורבא מרבנן שנותיה של מרים מגדלא שער נשיא [ל"ל מגדלא דרדקי], וכתבו החוס' צינמות (כ' א) אף למ"ד זכה משלימין ואין מוסיפין, בכה"ג מוסיפין כיון שאותם שנים כבר היו נגזרים לשום אדם. וזה פירוש הפסוק (משלי י') יראת ה' מוסיף ימים ושנות רשעים תקלורנה, ר"ל ע"י ששנות רשעים תקלורנה, ע"י יראת ה' מוסיף ימים, שמוסיפין לו אותן השנים

שתקלורו משנות הרשע. והנה לפי מה דקיי"ל שמוסיפין לאדם, ע"כ טוב שיוסיפו לו שנים טובים עליונים ולא שתקלורו ח"ו שנות רשעים וימנו לו כי יתמו חטאים ולא חוטאים, ועוד שאותן שנים שהיו מוכנים לרשע אינם מתוקנים כ"א מקולקלים וזריזים חיקון, ועוד יותר בהוספת שנים חדשים. וזהו כי צי ירבו ימך ויוסיפו לך שנות חיים ולא שנות מחים ע"ש. וע"ע בשו"ת חת"ס קובץ תשובות (סימן כג), שכתב לפרש מ"ש (יומא ע"א א) מחיה חיים יתן לכם חיים טובים ארוכים מתוקנים, דוקא מחיה חיים ולא שנים של נספה בלא משפט ע"ש. ונפלא הדבר לפי מה שנראה גירסת רבינו חננאל ציומא שם, דמסיים שנאמר כי אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לך, והוא עפ"י מ"ש"כ החת"ס דדרשות הנ"ל.

15. ספר מגדים חדשים

ובתבאר עוד מדבריו ז"ל, שהמנוחות ומעשים טובים שעושה הצורבא מרבנן צאלו השנים שהוסיפו לו, נזקפים לזכות הרשע שחיו נכרתו. ומנאמי להגרש"ק ז"ל בספר חכמת שלמה פ' חיי שרה (ע' נט וע' סג וע' סה וע' רמה) שכתב כעין זה, דשנים הללו שהוסיפו לו, כיון דהוי משל אחר אז כל המנוחות שזה עושה בשנים הללו מחשבין אותו למעלה לשם האחר שמת. והוסיף דבזה מובן מ"ש שנותנין שנים הללו רק למאן דמעביר במיליה ולא למנוה אחרת, משום דאם זה החי לא היה עובר במיליה היה לוועק שהוא עשאו ונחשבו לשם אחר, אבל אם הוא מעביר במיליה הוא מוותר לטובת ההוא שנספה בלא משפט ע"ש.

16. ספר מגדים חדשים

אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה והויא חלופיה. נעשרה מאמרות (מח"ד ח"ב פכ"ט) כתב לנאר זזה, דהוא ע"ד סוד הגלגול, דהצורבא מרבנן שמוסיפין לו השנים הוא גלגולו. ונבאר יד יהודה שם כתב, וזזה ליכא

לאקשווי לר"ע דלית ליה זכה מוסיפין לו, דשאי הכא דמשלו הוסיפו לו, דמתחילה נגזרו השנים על תנאי או לראשון או לשני ע"ש.

17. רבינו בחיי דברים פרשת וילך פרק לא

(יד) הן קרבו ימך למות. על דרך הפשט למדך הכתוב כי חיי האדם נגזרים ויש לכל אחד מהם ימים קצובים, והקב"ה נגיד ימי האדם אל העת הקצוב והנגזר, כענין: (שמות כג, כו) "את מספר ימך אמלא". ולשון קריבה זה הוא נזכר בצדיקים: (בראשית מז, כט) "ויקרבו ימי ישראל למות", (מלכים - א ב, א) "ויקרבו ימי דוד למות", וזה יורה שחיויו של אדם נגזרים, והוא יתברך ממלא אותן ומקריבן אל הזמן הקצוב והנגזר, או מאריך אותן על כל הנגזר לפי הזכות. או מקצר אותן מן הנגזר לפי העונש. ולפי הידוע שקבע הקב"ה ברקיע מהלכות הכוכבים ונתן להם כח לפעול פעולות בשפלים, והם במהלכם מועילים ומזיקים בעוה"ז, והכל תלוי במזל, שהרי חכמי התלמוד ז"ל לא היו מבטלים ומכחישים פעולה זו אבל היתה ביניהם חכמה מפוארה, ובפירוש אמרו במועד קטן (כח א) סוף פרק אלו מגלחין: בני חיי ומווני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, והביאו ראיה לזה ואמרו: תדע דהא רבה ורב חסדא תרוויהו צדיקי הוו, מר חיי ארבעין שנין ומר חיה שתיין שנין, כבי רבה שתיין תכלי וכבי רב חסדא שתיין הלולי, כבי רבה נהמא דשערי לאינשי ביתיה לא משתכח, כבי רב חסדא נהמא דסמידא לכלבא לא נבעי. וזו ראיה גמורה שהם מודים בחכמה הזאת, וכך האמת כי הש"י נתן להם הכח בעת יצירתם להועיל ולהזיק, אבל הוא יתברך עם היות שמסר להם הכח לפעול בשפלים, הנה כחו יתברך עליון על הכל לא הושלל ממנו, ובידו להשפיל הגבוה ולהגביה השפל, לקיים הנגזר ולהוסיף על הנגזר ולגרוע ממנו, וכן בשנות האדם מקריב ימי חייו אל

העת הנגזר וממלא אותן, שנאמר: (שמות כג, כו) "את מספר ימך אמלא", **ומאריך אותן על הנגזר, מחזקיהו, שנאמר: (ישעיה לח, ה) "הנני יוסיף על ימך חמש עשרה שנה"**, ואין התוספת אלא על דבר הקצוב והנגזר בתחלה, ויאמר כי הש"י הוסיף לו על הנגזר ט"ו שנה. ומקצר אותן מהנגזר, מאחזיהו בנו של אחאב מלך ישראל שחלה והלך לדרוש בעבודה זרה וקצר את ימיו, שנאמר: (מלכים - ב א, טז) "יען אשר שלחת מלאכים לדרוש בבעל זבוב א- להי עקרון המבלי אין אלקים בישראל לדרוש בדברו לכן המטה אשר עלית שם לא תרד ממנה כי מות תמות", ופסוק זה מעיד שהיתה סבת מיתתו דרישתו בע"ז, שאם נגזרה עליו מיתה מתחלה מה בא הנביא להודיעו. נמצאת למד שהקב"ה ממלא ימיו של אדם ומקרבן אל העת הנגזר, וכן מאריך אותן על הנגזר ומקצר אותן מן הנגזר, הכל כרצונו, כי לכך נקרא ש-די, על שם שמשדד המערכה ומנצח אותה, והכל לפי השכר והעונש. **וא"כ באור המאמר: בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, הוא שבא להודיענו כמה גדול כח התפלה** כי מאחר שכח הש"י עליון על הכל ולא הושלל ממנו יכול הוא ונקל לבטל כחם הגדול אשר מסר להם, כי חכמי התכונה חוזים בכוכבים מודים בכך בטענות שהקב"ה הוא הכלל ומערכת הכוכבים הוא הפרט, והכלל גדול מן הפרט, ויכול לבטל כחו, **ובכל מה שנגזר במקרי האדם מכח המערכה אפשר לו לאדם לבטלו בזכותו בלא תפלה ובלא צעקה כלל אלא שידאג ויצטער בלבו כענין שכתוב: (תהלים קמה, יט) "רצון יראיו יעשה"**, כלומר שהוא ממלא משאלות לבם בלא שישאלו כלל. אבל בשלשה ענינים אלו צריך תפלה וצעקה, וזהו שאמר: (תהלים קמה, יט) **"ואת שועתם ישמע ויושיעם"**, ועם התפלה והצעקה ינתנו לו, שכן מצינו שנתנו שלשתן בזכות התפלה, הבנים נתנו לרחל, שנאמר: (בראשית ל, כב) "וישמע אליה אלקים ויפתח את רחמה", החיים לחזקיה, שנאמר: (ישעיה לח, ה) "שמעתי את תפלתך הנני יוסיף על ימך חמש עשרה שנה". המזונות לאליהו ואלישע שכן מצינו בהן שנתרבו המזונות ונצולו מן הרעב. **ומפני זה העירו אותנו החכמים בשלשה אלו התלויין במזל והודיעונו כי יצטרך בהם רבוי תפלה, ועם התפלה יתבטל כח המזל כמו שנתבטל בשלשתן ע"י תפלה.**